

Täysistunto

Tiistai 26.6.2018 klo 13.59—17.57

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden muuttamisesta osakeyhtiöksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 34/2018 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 14/2018 vp

Toinen käsittely

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

16.27 **Katja Taimela sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tämän lain ensimmäisessä käsittelyssä kävimme aika kipakan keskustelun tässä salissa, ja nyt esitän tässä toisessa käsittelyssä vastalauseen, joka pitää sisällään todellakin hylän. Tämän vastalauseen ovat valiokuntatyössä allekirjoittaneet sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, perussuomalaiset ja vihreät.

Tämän vastalauseen perusteluista seuraavaa:

Esityksen mukaan perustettava yhtiö tuottaisi julkiset palvelut halvemmallalla ilman henkilöstövähennyksiä ja investoisi ulkopuolisella rahoituksella. Lisäksi yhtiö vastaisi uusista kulueristä muun muassa verotuksen ja eläkejärjestelyjen suhteen sekä tuottaisi maltillista voittoa. Samaa kustannuslupausta ei voida antaa muille käyttäjille. Lakiesitys ei pysty perustelemaan, mikseivät toiminnan tehostamisesta saatavat säästöt ole saavutettavissa virastomuodossa.

Yhtiön liiketoiminnan perusta olisi liikenteen digitalisaatiossa syntyvän tiedon kaupallistamisessa, josta ei ole annettu esimerkkejä. Esitys vain viittaa potentiaaliksi liikenteen kokonaismarkkinoiden 22 miljardin euron liikevaihdon. Esityksen mukaan uusi yhtiö toimisi digitaalisen tiedon hyväksikäytön vauhdittajana mutta ei häiritsisi kaupallisia markkinoita. Esityksestä ei selviä, miten tämä käytännössä onnistuisi yhtiön tuottaessa merkittävässä määrin tietoa, jota pyrkii itsekkin menestyksekkäästi hyödyntämään markkinoilla.

Esityksen mukaan ehdotetun järjestelyn kerrotaan olevan ainutlaatuinen kokonaisuus, jolle ei löydy eurooppalaista verrokkia. Juuri siksi tällaiselle järjestelylle olisi pystyttävä esittämään vahvat ja konkreettiset perusteet. Nyt konkretia puuttuu liiketoimintamallista.

Yhtiöittämistä perustellaan kustannusten läpinäkyvyyden parantamisella. Tästä olemme jyrkästi eri mieltä. Yhtiömuodossa taloudellisilla yksityiskohdilla on tapana muuttua yrityksen liikesalaisuuksiksi, eikä yhtiömuoto parantaisi näin läpinäkyvyyttä valtio-omistajan ylintä päätösvaltaa käyttävälle eduskunnalle. Tämä on merkittävää, koska yhtiölle ollaan siirtämässä julkisen vallan tehtäviä ja yritys on Liikenneviraston sopimuksen kautta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2018 vp

käytännössä budjettirahoitteinen. Virastomallissa taloudellinen läpinäkyvyys voitaisiin varmasti saavuttaa myös sisäistä kirjanpitoa kehittämällä.

Yhtiömuoto ei todennäköisimmin myöskään onnistu tehostamaan ohjauspalveluiden hallintaa, kun virastomuodosta siirrytään sopimus pohjaiseen järjestelmään. Yhtiön ja Liikenneviraston välille solmittava palvelusopimus päinvastoin hidastaa yhteiskunnalle tärkeiden palveluiden ohjaamista. Uuden yhtiön hallinta- ja tukiresurssit yhdistettyinä sopimusmallin Liikenneviraston osto- ja valvontatehtäviin syövät yhtiöittämisen etuja.

Yhtiöittäminen on näennäinen myös siinä mielessä, että yhtiö perustettaisiin liikenne- ja viestintäministeriön ohjaamaksi erityistehtävayhtiöksi. On huonoa hallintoa, että sektorin lainsäädännön valmistelija ohjaisi samalla sekä yhtiötä että sen ainoaa asiakasta, Liikennevirastoa. Yhtiön liiketoiminnan menestys ja toimiminen kaupallisilla markkinoilla vaatisi edes omistajaohjauksen eriyttämistä. Pidämmekin todennäköisenä, että esitetty malli ei voisi pidemmän päälle toimia ja yhtiön omistus pohjaan esitettäisiin melko nopeasti alku- peräisen esityksen vastaisia muutoksia.

Lyhyesti: edellä olevan perusteella ehdotamme, että 1.—12. lakiehdotus hylätään.

16.31 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Edellä esitetyn perusteellisen, hyvän ja seikkaperäisen selostuksen pohjalta, minkä edustaja Taimela teki, kannatan vastalauseen mukaista hylkäysesitystä.

Erityisesti sitä mietinnön kappaletta, missä yhtiöittämistä perustellaan kustannuksen läpinäkyvyydellä, pidän käsittämättömänä. En voi oikeastaan ymmärtää sitä, että tällainen työmies, joka tulee tuolta ammattiyhdistysliikkeestä ja joka on ollut osakeyhtiössä töissä, voisi kuvitellakaan, että se olisi mahdollista, että siitä tulee läpinäkyvämpää, kun mennään yhtiömuotoon. En voi olla hämmästelemättä, että kuinka hallitus voi tuottaa tällaista tekstiä perusteluihinsa.

Yhtiöillä on liikesalaisuuksia, mitä kukaan ei voi koskaan kyseenalaistaa. Se on osakeyhtiölaissa. Ei meillä omistusohjaus ole tähänkään asti pystynyt puuttumaan siihen, mitä yhtiön sisällä tapahtuu. Me voimme omistusohjauksella kyllä edellyttää tiettyjä toimenpiteitä, mitä yhtiön pitää noudattaa, mutta omistusohjauksellakaan emme voi määrittää sitä, että kävelisimme omistusohjauksella osakeyhtiölain ylitse.

Oli hienoa, kun Ilmatieteen laitosta ei lähdetty yhtiöittämään, kun tiedon saatavuus ja kansainvälinen menestyminen perustuivat siihen, että se oli avointa dataa tuottava yksikkö. Niin se palveli kaikkein parhaiten suomalaista yhteiskuntaa ja oli kaupallisesti merkittävä. Se sai osan rahoituksesta valtiolta, mutta suurelta osin rahoitusta tuli myös kansainvälisiltä toimijoilta ja kaupallisilta toimijoilta.

Tässä kohtaa voin vain hämmästellä, että kuinka esimerkiksi keskustapuolueen kansanedustajat voivat olla tämän esityksen takana niin yksiniittäisesti.

16.33 Ari Torniainen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä esitetään Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden muuttamista osakeyhtiöksi, ja tämän hallituksen esityksen tavoitteena on, että liikenteenohjauksella kerättävä tieto hyödyttäisi aiempaa tehokkaammin koko yhteiskuntaa.

Edustaja Taimela esitti opposition vastalauseen tähän hallituksen esitykseen ja tähän liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintöön. Haluan itse todeta, että liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö on varsin kriittinen, ja kun liikenne- ja viestintävaliokunnassa käytiin tätä asiaa lävitse, niin siellä tuotiin hyvin voimakkaasti varmaan kaikkien puolueiden edus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2018 vp

tajien taholta myöskin kriittisiä kantoja ja niitä näkemyksiä, mihin tämä hallituksen esitys saattaa johtaa, mutta valiokunnan enemmistö pitää kuitenkin yhtiöittämisen perusteita ja tavoitteita periaatteessa kannatettavina. Meillä on jo kokemuksia sellaisista toiminnoista, joita on yhtiöitetty, ja ne ovat myöskin osoittaneet toimivuutensa.

Haluan todeta, että valiokunta kantaa huolta siitä, että yhtiömuotoinen toiminta ei ole demokraattisessa valvonnassa siten kuin virastomuotoinen. Tämäkin on valiokunnan mietinnössä todettu. Samoin on myöskin todettu, että on tärkeää, että tiedonkulkua eri toimijoiden välillä kehitetään ja lisätään myöskin jatkossa, ja avoimuutta tarvitaan, kuten edustaja Myllykoski omassa puheenvuorossaan jo toi esille. Täällä valiokunnan mietinnössä todetaan myöskin, että uudistus ei saa heikentää yleistä turvallisuutta eikä siten vaarantaa esimerkiksi pelastustoimia, ja valiokunta pitää tärkeänä, että varautuminen kriisitilanteisiin turvataan kuten myös salassa pidettävän aineiston asianmukainen käsittely.

Kaiken kaikkiaan valiokunta myöskin kantaa huolta yhtiöittämisen kustannuksista ja kiinnittää valtioneuvoston huomiota siihen, että yhtiöittämisen seurauksena asiakasmaksuja ei tule korottaa eikä kustannustaso saa nousta. Nimenomaan näistä asiakasmaksuista käytiin keskustelua valiokunnassa, ja valiokunta oli ymmärtääkseni tästä asiasta hyvin yksimielinen. Haluan nyt kuitenkin todeta, että kyllä keskustankin edustajat ovat tämän hallituksen esityksen takana ja toivottavasti tämä asia menee myöskin eteenpäin.

16.36 Markku Pakkanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Torniainen ansiokkaasti perusteli tämän hallituksen esityksen, ja itse vain halusin tulla keskusteluun mukaan, koska digitaalisuus lisääntyy Suomessa. Siinä mielessä tietojenkäsittely ja liikenteen digitalisoituminen ovat tärkeitä asioita, että nämä laajasti kerätyt tiedot eri ministeriöiden tai eri toimijoiden alta pystytään tulevaisuudessa paremmin yhdistelemään ja niitä pystytään hyödyntämään. Liikenteessä on paljon turvallisuuteen liittyviä asioita, mikä lisää tämän tarvetta. Tällä lailla saadaan hallintoa niin kuin yksien kansien sisään, voisiko näin sanoa, ja siksi pidän tätä tärkeänä ja tämä yhtiöittäminen on myönteinen.

Mutta niin kuin tuossa tuli julki, niin toki on kovasti selvitystyötä tehty tässä perusteluosassa mutta esitys on yksimielinen hallituksen osalta, ja siksi myös keskustalaisena voi viedä tätä yhtiöittämisasiaa enempi eteenpäin.

16.37 Katja Taimela sd: Arvoisa rouva puhemies! Haluan oikeastaan tässä toisessa käsittelyssä tuoda vielä esiin sen, mikä tuli tavallaan tässä edustajakollega Torniaisenkin osittain kipuilevassa puheenvuorossa esiin, että jos lukee ja miettii näitä valiokunnan yleisperusteluja, niistä voisi saada jopa sellaisen käsityksen, että valiokunta olisi yhdessä esittänyt lopussa tämän lain hylkyä.

Haluan nostaa sieltä vielä muutaman erittäin tärkeän kohdan, jotka siis valiokunnan mietintöön on kirjattu. Elikä valiokunta pitää yhtiöittämisen perusteita ja tavoitteita ”periaatteessa kannatettavina” mutta toteaa, että ”omistajaohjaus ei ole kovin kiinteää ja yhtiömuotoinen toiminta edellyttää myös liiketaloudellisten periaatteiden noudattamista”. Sitten valiokunnan yleisperusteluissa valiokunta myös ”painottaa, että valtionhallinnon on myös pystyttävä kehittymään ja vastaamaan uusiin haasteisiin, eikä yhtiöittäminen saa olla ainoa vaihtoehto kehitettäessä valtion toimintoja”. Sitten valiokunta on myös huolissaan valiokuntakuulemisissa useasti nousseesta huolesta, ettei tällä yhtiön muodostamisella heikennettäisi viranomaisyhteistyötä eikä viranomaisten koordinoitua, mitä varmasti myös kaikki valiokunnan jäsenet pitävät erittäin tärkeänä. Mutta sitten myös, mitä tulee näihin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2018 vp

kustannuksiinkin, edelleen valiokunnan mietinnöstä voi lukea, että täällä on tällainen maininta: ”Kuitenkaan esityksessä ei mainita, mitä lisäkustannuksia yhtiöittämisestä syntyy. Valiokunta kantaa huolta yhtiöittämisen kustannuksista ja kiinnittää valtioneuvoston huomiota siihen, että yhtiöittämisen seurauksena asiakasmaksuja ei tule korottaa eikä kustannustaso saa nousta.”

Itse ainakin ajattelen muutaman mietintöluonnoksen tässäkin talossa vuosien aikana itsekin allekirjoittaneena ja mukana keskusteluissa olleena, että tämä valiokunnan mietintöpohja on niin kovaa ja kriittistä tekstiä, että edelleen jäi miettimään, ovatko hallituspuolueittenkaan kansanedustajat oikeasti riemurinnoin tämän esityksen takana, koska se on niin kriittinen. Sitten jos mietitään, että arvostamani kollega Torniainenkin nosti omassa puheenvuorossaan esille sellaisen huolen, että mihin tämä nyt sitten jatkossa saattaa johtaa, vaikka tavallaan meidän pitäisi pystyä tässä talossa tekemään semmoista lainsäädäntöä, että me tässä lainsäädäntövaiheessa, kun me sitä teemme, tiedämme tasan taatusti, mihin se johtaa.

16.40 Markku Pakkanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä edustaja Taimela otti ansiokkaasti esille tämän kustannuskysymyksen. Siitähän valiokunnan kokouksissa monessa yhteydessä kysyttiin, ja niin kuin tässä mietinnössäkin lukee, kiinnitetään huomiota kustannusten nousuun, mutta missään vaiheessa ei ole kerrottu, nousevatko ne kustannukset. Kannetaan kyllä huolta siitä, aiheuttaako se kustannuksia. Tässähän annetaan ymmärtää, että aina kun yhtiöitetään, se nostaa kustannuksia. Eihän se välttämättä niin ole. Kyllä se voi olla, että jossain pitkässä juoksussa sen toimivan yhteistyön tavoitteena on myös kustannuksien laskeminen tai ainakin nousun hillitseminen, niin kuin tässä muissakin yhteyksissä on.

Toinen asia on sitten tämä pelastustoimien ja sellaisen yhteistyön vaarantaminen. Tämä on tärkeä asia, että valiokunta kiinnitti siihen erityistä huomiota, että eri toimialojen yhteistyön ja tiedonkulun pitää olla niin saumatonta, että tällaisien meidän kaikkien turvallisuutta käsittelevien toimialueiden ja osa-alueiden toiminta ei saa vaarantua. Kyllä tässä valiokunnan lausunnossa siihen ansiokkaasti kiinnitetään huomiota, ja se on minusta tärkeä asia, että pidetään huolta yleisestä turvallisuudesta.

16.41 Ari Torniainen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kuten jo edellisessä puheenvuorossani totesin, niin liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö on varsin kriittinen ja siinä on otettu monia asioita esille.

Tämän esityksen tavoitteena on edistää liikenteeseen liittyvän tiedon hyödyntämistä uusien digitaalisten palveluiden kehitystyön tukena ja edesauttaa uuden liiketoiminnan syntymistä tulevaisuudessa. Me kaikki tiedämme, että liikenne on suuressa murroksessa ja liikenteen muodot ovat suuressa murroksessa, ja ainoastaan tulevaisuus näyttää sen, mitä suuria muutoksia tapahtuukaan. Edustaja Pakkanen jo tuossa omassa puheenvuorossaan viittasi tähän murrokseen, mikä on tapahtumassa.

Tosiasia on, ettei aina se yhtiömuoto ole se parempi muoto. Myöskin virastomuoto voi olla parempi. Tulevaisuus näyttää, mihin tämä hallituksen esitys johtaa, mutta itse uskon, että tämä on tulevaisuuteen katsova esitys ja hyvä viedä eteenpäin.

Tosiasia on, että yhtiömuoto antaa myös viranomaistoimintaa nopeampia ja parempia mahdollisuuksia uuden toiminnan kehittämiseksi, liiketoiminnan kehittämiseksi ja uusiin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2018 vp

haasteisiin sopeutumiseksi myös valtion omistajaohjauksen puitteissa, niin kuin tässäkin jää se omistusohtaus edelleen.

Meillä on myöskin esimerkkejä, esimerkiksi Finavia tai ANS Finland tai Suomen Eri-lisverkot, jotka ovat hyviä esimerkkejä yhtiömuotoisista, hyvin toimivista toiminnoista. Uskon, että tämäkin hallituksen esitys johtaa siihen tulevaisuudessa.

16.43 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Eipä tästä ole kauankaan aikaa, kun Finaviallakin tehtiin jonkinlaisia kauppia, jotka ovat olleet esillä. Mutta minun täytyy sanoa, että edustaja Myllykoski on sanon näiden kahden käytetyn puheenvuoron jälkeen. [Hannu Hoskonen: En usko!] Säkki päässä sukelletaan saveen, ja sitten vielä pitäisi olla piikki auki. Kun tämä jää omistusohtaukseen, sitten vielä turvataan rahoituksellisesti osakeyhtiön toimintaa.

En pidä kyllä sellaista bisnestä kovinkaan järkevänä, että luomme sellaisen osakeyhtiön, jossa valtio on takuumiehenä, jos eivät sen omat liiketoimintaedellytykset ole jo nyt selvillä, mitä ja kuinka sen tuotto-odotukset tulevat olemaan. Heidän pitäisi tuottaa uusia palveluita markkinoille, jotka parantavat meidän palveluitamme liikennesektorilla. Jos ei siitä tehdä bisnestä, niin mistä otetaan se liikevoitto? Onko se niin, että osakeyhtiö on jatkuvan valtionrahoituksen piirissä? Varataanko tähän nyt jo sitten seuraavassa lisäbudjetissa tai viimeisessä kehyksessä lisää varoja niin, että pystytään rahoittamaan tätä toimintaa?

Mutta ei tästä enempää.

16.45 Olavi Ala-Nissilä kesk: Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti. Mainittiin muun muassa Finavia, joka aikanaan arvioi väärin johdannaiskauppojen arvoja, mutta tällä hetkellä se on erittäin kovassa iskussa. Tämän hallituksen aikana se on saatu erittäin kovaan iskuun, pystyi jopa lähes miljardin investoinnit tekemään — hyvässä kunnossa.

Samoin VR on nostettu aivan uudelle tasolle. VR oli hinnoittelemassa itseään ulos markkinoilta, niin kuin tiedämme. Nyt se palvelee jo selvästi paremmin ihmisiä. Myöskin Finair on selvästi parantanut tilannetta. Nyt meillä on mahdollisuus myöskin esimerkiksi seudullista lähiliikennettä saada radoille, kun kilpailu avataan. Se tulee tuottamaan alueellisen kehityksen kannalta erittäin suuria asioita. Ruotsin malli tähän sopii erinomaisesti.

Mainitsin vain muutamia asioita, kun usein vasemmiston taholta esitetään, että mikään ei muuttua saa. Minä sanon, että jos ei VR:kään olisi muuttunut, niin sehän olisi hinnoitelut itsensä ulos markkinoilta.

16.46 Markku Pakkanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Myllykoski sanoi, että kun mennään osakeyhtiöön, niin mennään aina säkki päässä. No, se on tietysti kuvainnollista sanontaa sekin. Itse pidän kuitenkin osakeyhtiömuotoa yhtä lailla järkevänä vaihtoehtona. Ei se virastomuotokaan aina takaa sitä, ettei laskuja tule. Osakeyhtiö toki voi kerätä maksuja, mutta ainakin itse liikenteen ammattilaisena kyllä minä saan monelta virastoltakin maksuja, ja rahaa ne keräävät valtion kassaan sielläkin. Se on ihan normaali käytäntö myös virastopuolella, että niitä maksuja tulee.

Nousevatko vai laskevatko maksut, eihän tässä esityksessä siihen oteta kantaa. Osakeyhtiö on ainakin avoin ja voidaan seuralla sen toimintaa, mutta erityisesti se osakeyhtiössä on virastoa parempi vaihtoehto, että se on ketterä päätöksentekijöille. Sitä voidaan seurata, ja jos sitten havainnoidaan aikaa myöten, että se ei ole se paras toimintamuoto, niin toki siitäkin aikaa myöten voidaan luopua, mutta tässä yhteydessä pidän ihan tärkeänä, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2018 vp

tämä osakeyhtiömuotovaihtoehto nyt katsotaan näissä virastouudistuksissa. Itse en aina-
kaan pelkää, että siitä syystä mikään maksutaso Suomessa nousee.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.